

$$\text{Оборотність ДЗ} = \frac{2 \cdot \text{Виручка від реалізації}}{\text{ДЗ поч.пер.} + \text{ДЗ кін.пер.}} \quad (1)$$

Період погашення дебіторської заборгованості визначається діленням днів звітного періоду (у році 365 днів) на оборотність заборгованості:

$$\text{Пдз} = \frac{365}{\text{Оборотність ДЗ}} \quad (2)$$

На фінансовий стан підприємства впливає не сама наявність дебіторської заборгованості, а її розмір, рух і форма, тобто причини у зв'язку з якими вона виникла. Тому для виконання задач з керування фінансами підприємства необхідно:

- організувати систему обліку дебіторської заборгованості;
- виявити реальну дебіторську заборгованість та прострочену заборгованість (за якою минув строк позовної давності);
- для оптимізації обсягів дебіторської заборгованості, обрати найбільш доцільні строки платежів і форми розрахунків із споживачами.

Список використаних джерел

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999р. № 237
2. Чебанова Н., Чупир Т., Чупир В. Організація бухгалтерського обліку. – Х.: Фактор, 2008. – 480с.

*Науковий керівник: З.С. Пестовська,
кандидат економічних наук, доцент.*

О.І. Лугова,
кандидат економічних наук, старший викладач,
К.Є. Гавенко, магістр першого року навчання,
І.В. Іванова, магістр першого року навчання
Миколаївський національний аграрний університет

ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД РОЗВИТКУ КОНЦЕПЦІЇ СПРАВЕДЛИВОЇ ВАРТОСТІ

Суть основоположних принципів і самого поняття «справедлива вартість» розкривається в ході вивчення історії даного питання. Етапи розвитку концепції, що визріли в 2011 році в МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості», демонструють крім переваг обліку за справедливою вартістю, деякі суперечності даної категорії.

Історія виникнення поняття справедливої вартості досить широко розкривається в роботах зарубіжних дослідників. Становлення концепції справедливої вартості можна простежити з кінця дев'ятнадцятого століття як в країнах континентального, так і в країнах англо-американського права.

Перший виток розвитку концепції обліку за справедливою вартістю припав на епоху розквіту капіталізму - другу половину 19 століття. Цей період визначений Я.В. Соколовим як час, коли облік почав формуватися як наука, а «об'єктом обліку стали виступати вже не самі факти господарського життя, а інформація про них» [1].

Надишкова пропозиція капіталу в Німеччині (утворилася в результаті репарацій Франції) спричинила створення численних підприємств в секторі реальної економіки. Під інвестиційним тиском створювалися акціонерні підприємства, і цей тиск призвів до того, що інвестори не надто ретельно проводили аудит своїх вкладень. Едвардс ідентифікував дев'ятнадцяте століття як період, в який відбулося зміщення акцентів від обліку, ведення записів до фінансової звітності, що, на його думку, було величезним стрибком. Трансформація, яку він назвав «фінансовим капіталізмом», характеризувалася зростаючою значимістю великих підприємств (особливо залізниць), що вимагало великих капіталовкладень і фінансувалися інвесторами через фондові ринки [2]. Це, в свою чергу, вимагало підвищення якості надання фінансової інформації.

Відповіддю на потребу суспільства в бухгалтерській інформації стала розробка нормативно-правової бази в галузі економіки, зокрема, законодавче закріплення сформованої практики обліку і звітності підприємств. У Німеччині таким документом стало Загальнонімецьке торговельне укладення, яке закріпило провідну роль Пруссії у створенні єдиного економічного і правового простору Німеччини. 31 травня 1861 року цей документ набув чинності і був реалізований декількома німецькими державами, перш ніж він став федеральним законом в 1870 році. Даний документ закріпив оцінку за справедливою вартістю [3].

Слід зазначити, що проблема уніфікації методів обліку і складання звітності стояла не тільки перед Німеччиною. Методологічна незалежність була також організаційним бухгалтерським принципом англо-американської школи. Розвиток концепції справедливої вартості у Великобританії в цей час почався з появою Актів про акціонерні товариства в 1844 і 1856 роках, які вимагали «правдивого і коректного погляду» на стан справ компанії, шляхом отримання оцінок активів на останню дату. Ця вимога ґрунтувалася на припущенні про те, що вартість балансу повинна бути індикатором здатності ведення бізнесу і погашення боргів [4]. Ринкові оцінки використовувалися більшістю непублічних компаній і особливо банківським сектором, де партнерство будувалося на за вимогою, щоб фінансова звітність ґрунтувалася на

поточних ринкових оцінках власності [5]. Найбільшого поширення ринкові оцінки отримали для оборотних активів, на відміну від необоротних активів, для яких така база оцінки суперечила принципу безперервності діяльності. Очевидно, що облік за історичною вартістю також був широко поширений. Причинами поступової відмови від обліку поточної вартості послужили зростаючий розмір і складність ведення бізнесу, а також непроведення щорічної переоцінки [4].

Можна також зробити висновок про те, що в період з кінця дев'ятнадцятого століття і до середини двадцятого в Великобританії використовувалася змішана модель обліку з переважанням обліку за історичною вартістю.

Поступовий поворот в сторону історичної вартості спостерігався і в Німеччині. Криза, що почалася в травні 1873 року з обвалу фондового ринку у Відні, згодом поширилася на всю світову економіку і стала найважчою і найбільш тривалою фінансовою кризою дев'ятнадцятого століття. У роботі німецького економіста Себастьяна Гофмана «Історичний погляд на політичні дебати про справедливу вартість в Німеччині» вказується на взаємозв'язок кризи і затвердження ведення обліку за справедливою вартістю в якості основної концепції бухгалтерського обліку в 1860-х роках [3]. Свобода в методах оцінки та слабкий контроль інвестицій з боку інвесторів спровокували численні фінансові маніпуляції. Єдиним засобом порятунку в таких умовах стало ведення обліку за історичною вартістю. Облік за історичною вартістю для акціонерних товариств пережив кілька реформ у 1931 і 1965 роках, а в 1986 році в складі Торгового Кодексу Німеччини принцип обліку за історичною вартістю став обов'язковим для неакціонерних товариств.

Історія повторилася в США, коли в зв'язку з глибокою фінансовою кризою 1929 року і Великою Депресією, яка настала за нею, спостерігалася відмова від обліку за справедливою вартістю, яка успішно застосовувалася підприємствами в 1920-х роках. Після краху фондового ринку в 1929 році, до нью-йоркської біржі звернувся Американський інститут бухгалтерів (AIA), з проханням про допомогу в розробці стандартів, яких повинні дотримуватися компанії на фондовій біржі. Як зазначає Д. Емерсон, принципи, адаптовані рекомендаціями AIA, представляють перше відтворення того, що в кінцевому підсумку стало відомим як Загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку (GAAP) в Сполучених Штатах [6].

Після Великої Депресії спостерігалася загальна тенденція до консервативного бухгалтерського обліку. Це передбачало відмову від використання «поточних оцінок» (оцінок за поточною ринковою вартістю) або «оцінених вартостей» (приведена вартість очікуваних доходів) для таких необоротних активів, як основні засоби і малоцінні необоротні активи. Таким чином, в США ключовим епізодом, що вплинув на заборону будь-якого іншого методу оцінки, крім історичної

вартості, став період 1940-1970 років. До цього періоду існувала можливість вибору бази оцінки, хоча прагматичний підхід до бухгалтерського обліку передбачав широке поширення історичної вартості

Наступний виток теорії бухгалтерського обліку був представлений Американською асоціацією бухгалтерів (AAA). Видане у 1966 році Положення про Основи теорії бухгалтерського обліку (ASOBAT) являє собою значний відхід від традиційної бухгалтерської думки, в тому числі в якості основної мети використання фінансової інформації підкреслюється комунікація, а також важливість користувачів фінансової інформації, і способи, якими надана інформація використовується для прийняття рішень [6].

Слабкі сторони обліку за історичною вартістю були виявлені тільки в 1970-х роках, коли розробники стандартів зіткнулися з проблемами звітності компаній в періоди високої інфляції [4].

На новому етапі розвитку бухгалтерського обліку в США основним органом з розробки принципів оцінки стала Рада зі стандартів фінансового обліку (FASB), яка була створена в липні 1973 року. Дебати з приводу оцінки активів стартували з випуску Положення про принципи фінансового обліку (SFAC) № 5 у 1984 році. Цей документ, названий як «Визнання і оцінка у фінансовій звітності комерційних підприємств» дав рекомендації як по критеріям визнання, так і по порядку оцінки елементів фінансової звітності. SFAC 5 перерахував п'ять альтернативних методів оцінки: 1) первісна вартість, 2) поточні витрати, 3) поточна ринкова вартість, 4) чиста вартість реалізації, і 5) приведена вартість [6].

Міжнародний Комітет вперше включив поняття справедливої вартості в 1977 році в проєкті IAS 17 «Оренда». Слідом за IAS 17, поняття «справедлива вартість» увійшло в IAS 16 «Основні засоби», IAS 18 «Дохід», IAS 22 «Об'єднання підприємств» та інші.

Популяризація фінансових інструментів в кінці 80-х років стимулювала створення IAS 39 «Фінансові інструменти». Розробка IAS 39 остаточно закріпила принципи МСФЗ щодо справедливої вартості.

У той час як більша частина зусиль Міжнародного Комітету та FASB були зосереджені на фінансових інструментах і використанні ринкової вартості, КМСФО приймає два додаткових інноваційних кроки, випускаючи IAS 40 «Інвестиційна нерухомість», який застосовує справедливу вартість для нефінансових активів, і IAS 41 «Сільське господарство» (обидва видані у 2000 році), що вимагає, щоб моделі справедливої вартості реалізовувалися на всіх підприємствах, які здійснюють сільськогосподарську діяльність. Ці два стандарти показують, що IASB та FASB реалізовували парадигму справедливої вартості поступово. Незважаючи на це, FASB, очевидно, займає обережну позицію, особливо в питанні переоцінки нефінансових статей; Міжнародна рада

приймає справедливу вартість більш послідовним чином. Крім того, до 2005 року, в США поняття справедливої вартості було синонімом ринкової вартості, в той час як МСБО розробили більш широкий погляд на справедливу вартість, розуміючи під нею ціну виходу, дисконтовану чисту приведену вартість або інші доступні оцінки [4].

Якісно новим етапом розвитку концепції справедливої вартості можна вважати випуск у 2006 році американського стандарту SFAS 157 «Оцінка справедливої вартості» і прийняття Міжнародного стандарту IFRS 13 «Оцінка справедливої вартості» в червні 2011 року. Ідентичне назва не випадкова - IFRS став результатом спільної роботи Ради по МСФЗ і Ради зі стандартів фінансового обліку США. Тепер з упевненістю можна стверджувати, що концепція обліку за справедливою вартістю остаточно легітимізована. Проте здається малоймовірним, щоб облік за історичною вартістю остаточно перестав використовуватися, тим більше, що в країнах континентального права він закріплений законодавчо, а міжнародні стандарти носять рекомендаційний характер. Проводячи паралелі з періодом первинного становлення концепції справедливої вартості (кінець дев'ятнадцятого - початок двадцятого століття), можна припустити, що в найближчому майбутньому нас очікує розвиток змішаної моделі обліку та звітності. Оцінка за справедливою вартістю буде застосовуватися там, де це практично можливо, а саме для тих активів і зобов'язань, для яких існує активний ринок. Сучасний етап розвитку концепції обліку за справедливою вартістю відзначений розробкою єдиних рекомендацій з оцінки справедливої вартості активів і зобов'язань. У даний час ми спостерігаємо апробацію концепції на практиці. Від результатів застосування стандарту IFRS 13 «Оцінка справедливої вартості» буде залежати, чи утвердиться дана концепція надовго або стане лише витком у розвитку оцінки для цілей бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел

1. Соколов Я. В. История бухгалтерского учета: Учебник / Я.В. Соколов, В.Я. Соколов. - М.: Финансы и статистика, 2004. – с.75.
2. Edwards J. R. A history of financial accounting. - London: Routledge, 1989. – с.12-15.
3. Hoffmann S. A Historical View on the Political Fair Value Debate in Germany [Електронний ресурс] // SSRN. - 2010. - Режим доступу: <http://ssrn.com/abstract=1634824> или <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1634824>
4. Georgiou O., Jack L. In pursuit of legitimacy: A history behind fair value accounting [Електронний ресурс] // The British Accounting Review. 2011. - Vol. 43. - №4. – с.4. Режим доступу: [doi:10.1016/j.bar.2011.08.001](https://doi.org/10.1016/j.bar.2011.08.001).